

Andrea Hyldig og Stine Thidemann Faber

Mænd, maskuliniteter og klimakrise: en international litteraturgennemgang¹

Mænd ser ud til at engagere sig mindre i klimakrisen og i den grønne omstilling end kvinder. I artiklen dykker vi ned i et udvalg af centrale studier i den forskningslitteratur, der forsøger at finde forklaringer på denne forskel. Ærindet med artiklen er dels at introducere og udfolde forskningsfeltet for den udefrakommende læser, dels at identificere, udforske og kritisk diskutere forskningslitteraturens bidrag.

Nøgleord: maskuliniteter, grøn omstilling, klimaforandringer, kønsnormer

I større danske befolkningsundersøgelser angiver mænd at være mindre villige end kvinder til at ændre deres hverdags- og forbrugspraksisser, blandt andet når det kommer til at sortere affald, reducere madspild og sænke elforbruget (Megafon, 2016; Epinion, 2019). I Klimabarometer 2020 tilkendegav de adspurgte mænd oftere end kvinder, at de i mindre grad var bekymrede over klimaforandringerne. I samme måling fremgik det desuden, at mænd oftere så nye teknologiske løsninger som en vej til at løse klimakrisen, samt at de oftere var afvisende overfor at støtte politiske initiativer rettet mod grøn omstilling (Madsen, 2020). Disse undersøgelser peger på, at mænd og kvinder synes at reagere forskelligt på klimakrisen.

På et mere overordnet plan er forklaringer på, hvad der påvirker individer og/eller grupperes holdninger til og reaktioner på klimakrisen blevet et tema, der i stigende grad optager den samfundsvidenskabelige forskning. I den internationale litteratur på området er der blevet peget på betydningen af fx alder/generation, uddannelse, politisk ståsted, arbejdsmarkedstilknytning og geografisk tilhørsforhold (se fx Weckroth og Ala-Mantila, 2022; Poortinga et al., 2019). En del af denne forskning peger samtidig på betydningen af køn. Også flere internationale undersøgelser konkluderer, at mænd generelt er mindre villige til at ændre adfærd i en grøn retning (Brough et al., 2016; Swim, Gillis og Hamaty, 2020; Desrochers og Zelenski, 2022; Chan, Pong og Tam, 2019), i mindre grad engagerer sig i grøn aktivisme (Culley og Angélique, 2003; Atkinsson, 2014) og oftere ser prisen for klimaafgifter og -tilpasning som urealistisk eller disproportional i forhold til udbyttet (Bush og Clayton, 2023). I kvantitative undersøgelser bekræftes disse kønsforskelle selv efter kontrol for variation af andre

faktorer, såsom uddannelse, alder, indtægt og familiekonstellation, som forskningen ellers har peget på kunne ligge bag (Bush og Clayton, 2023; McCright og Sundström, 2013).

Mens feministiske studier (primært inden for den såkaldte økofeministiske gren) allerede i 1970'erne og fremefter begyndte at interessere sig for feministisk miljøpolitik og kvinders involvering i klimakampen, har der hidtil været mindre fokus på at undersøge og forklare mænds mere svingende engagement og involvering (MacGregor, 2009; MacGregor og Seymour, 2017). Dette er dog ved at ændre sig. De senere år er der kommet mere forskning, der udfolder blandt andet de sociale og kulturelle barrierer, der synes at påvirke mænd negativt i relation til den grønne omstilling (se fx Brough et al., 2016; Bloodhart og Swim, 2020; Desrochers og Zelenski, 2022).

Artiklens ærinde

I denne artikel laver vi *et fokuseret litteraturreview* af den forskningslitteratur, der undersøger de opståede diskussioner om mænd og maskuliniteter i relation til klimaforandringer. Vores ærinde er dels at introducere og udfolde forskningsfeltet for læserne, dels at identificere, udforske og kritisk diskutere de studier, der findes på feltet. Litteraturgennemgangen er baseret på følgende tre overordnede forskningsspørgsmål:

1. Hvordan beskriver den tilgængelige forskning mænds adfærd og reaktioner på klimakrisen, og hvordan kobles dette til begreber om maskulinitet(er)?
2. Hvilke mønstre, tematikker og modsætninger kan identificeres i forskningslitteraturen?
3. Hvad kan ifølge litteraturen påvirke og begrænse, men også provokere eller motivere mænd til at engagere sig mere i den grønne omstilling?

Litteraturgennemgangen er baseret på søgninger i ProQuest, Scopus og Google Scholar. I udvælgelsen af litteratur tog vi en række konkrete valg: Vi har udelukkende medtaget artikler (og enkelte bogkapitler) skrevet inden for de human- og samfundsvidenskabelige discipliner (såsom psykologiske, sociologiske og antropologiske studier, økofeministiske og feministiske strukturelle analyser samt kritiske maskulinitetsstudier). Da vi overvejende har fokuseret på at belyse samspillet mellem køn, maskulinitet og klima i et hverdagslivsperspektiv, har vi afgrænset os fra den type (overvejende politologisk) forskningslitteratur, der fokuserer på fx kvinder og mænds ulige repræsentation i de politiske organer, der træffer beslutninger og udformer indsatser i den grønne omstilling. Vi har overvejende medtaget publikationer, der er udgivet i nyere tid. Få publikationer

er fra før 2010, en del er fra perioden 2010-2019, mens størstedelen er udgivet i perioden 2020-2023. Vi har udelukkende udvalgt publikationer, der præsenterer forskning fra vestlige, økonomisk velstående lande, dvs. lande i det globale nord. Det begrundes vi med, at hvor det før har været antaget, at kønsforskellen var global, viser de seneste tværnationale studier, at forskellene mellem mænd og kvinders klimaengagement primært ses i velstående, vestlige lande (Knight og Givens, 2021; Bush og Clayton, 2023). Desuden har de diskussioner om kønsforskelle i det globale syd, der rejses i forskningslitteraturen, en anden karakter. Her fokuseres i højere grad på, hvordan blandt andet fattigdom, familiestrukturer, kønsnormer samt ulige adgang til information og sundhedsydelser påvirker mænd og kvinder i lavindkomstlande forskelligt, når det kommer til klimakrisen og dens konsekvenser. Vi har eksplicit tilstræbt at inkludere forskning fra Norden, selvom forskningsfeltet her er mere snævert. Kvantitative studier er kun medtaget i det omfang, de åbner for at belyse de komplekse sociale og kulturelle faktorer, der former kønsrelaterede adfærdsmønstre og reaktioner. Kvantitative studier, som alene anvender køn som en statistisk baggrundsvariabel, er ikke medtaget (se også Pearse, 2017). Publikationer blev udvalgt i både det omfang, de præsenterer empiriske studier på området og tilbyder teoretiske bidrag til feltet.

Inden vi påbegynder selve litteraturgennemgangen, vil vi gøre opmærksom på to ting. For det første bevæger vi os i det følgende indenfor et binært kønsidentitetsunivers. Dette skyldes, at køn i den identificerede forskningslitteratur overvejende anvender termer som ”mænd” og ”kvinder”. For en gennemgang af studier, der tilgår emnet ud fra et queerperspektiv, se fx Kilpatrick et al. (2023) samt Whitley og Bowers (2023). For det andet skriver vi i artiklen, i tråd med kritiske maskulinitetsstudier, om maskuliniteter i flertal for at understrege, at der findes mange måder at være mand og udtrykke maskulinitet på, samt at dette både kan variere og forandre sig over tid.

Mænd som forbrugere – med særligt fokus på biler og kød

Selvom både kollektive og individuelle reaktioner på klimakrisen kan være meget forskellige, viser undersøgelser på området, at mænd synes at være vanskeligere at få engageret i klimakampen. Dette kan blandt andet handle om, at mange mænd har mere at tabe, i den forstand at de skal foretage mere omfattende livsstilsændringer (Bush og Clayton, 2023). Det konkluderes nemlig, at mænds privatforbrug generelt udleder mere end kvinders, herunder at de kører mere i bil (Bloodhart og Swim, 2020; Simićević, Milosavljević og Djoric, 2016), spiser mere kød (Camilleri et al., 2023), og ifølge studier i nordisk sammenhæng har højere udledninger i relation til deres fritidsinteresser (Sand, 2022).

Forskning i forbrugsvaner har peget på, at især biler er knyttet til køn og identitetsdannelse for mange mænd (se fx Hartig 2000). Ifølge Parent (2023) repræsenterer elbiler en ny og mere bæredygtig valgmulighed, og mænd med en overvejende traditionel eller industriel maskulinitet har oftere negative holdninger til elbiler. I et studie af Tesla beskriver Vivi og Hermans (2022), hvordan bilproducenten orienterer sig mod mandlige forbrugere i forskellige aldre på en differentieret måde. Mens repræsentationer af yngre mænd tillægger de teknologiske grænseflader (fx indbygget touchskærm og køretøjets software) marginal betydning, søger man at nå målgruppen af voksne mænd ved at præsentere Tesla som et teknologisk avanceret køretøj, der udviser en nørdet, maskulin entusiasme for innovation. Vivi og Hermans konkluderer videre, at Teslas høje pris tilbyder særligt middel-/overklassen en maskulinitetsposition, hvor de kan undslippe økokritik uden samtidig at give afkald på for meget. De dyre elbiler frisætter på den ene side de privilegerede Tesla-ejere fra samfundskritik; på den anden side knyttes klimaansvar, bæredygtighed og sikkerhed på vejen sammen med et luksuriøst, iøjnefaldende forbrug.

I et norsk studie af elbiler (ikke kun Tesla) konkluderer Anfinsen, Lagesen og Ryghaug (2019), at den nye elbilkultur i Norden modificerer den tidligere overvejende maskuline konnotation af bilejerskab. I interviews med elbilejere finder de fortsat, at elbilen knyttes sammen med en maskulin fascination af ny teknologi. Men de møder også modfortællinger, der "afkønner" sådanne forestillinger, og hvor elbilen (i modsætning til fossildrevne biler) snarere beskrives som en hybrid konstruktion, der appellerer ligeligt til mænd og kvinder.

Det er i forskningslitteraturen ikke kun bilejerskab, der er beskrevet som en udpræget maskulint kønnet praksis. I en større rapport om køn og klimaadfærd i Norden opsummerer Sand (2022), at betydningen af kønsnormer afspejler sig tilsvarende tydeligt i relation til mænd og kødforbrug. Dette er måske ikke overraskende med tanke på, hvor ofte kønsstereotype sætninger såsom "kød er mandens kraft" eller "rigtige mænd spiser kød" fortsat indgår som en del af hverdagssproget i Norden. Flere andre studier har da også dokumenteret, at kød i mange vestlige kulturer stadig er stærkt associeret med maskulinitet, hvilket menes at udgøre en del af årsagen til, at mænd er mindre villige til at skære ned på deres kødforbrug (Beardsworth et al., 2002; Ruby og Heine, 2011). En beslægtet tendens ses i flere internationale studier, der blandt andet konkluderer, at mandlige veganere (og miljøforkæmpere i det hele taget) ofte opfattes som mindre mandige eller fremstilles som homoseksuelle (som *birds and bunny boys*) (Bloodhart og Swim, 2020; se også Browarnik, 2012).

I et australsk studie konkluderer Camilleri et al. (2023) tilsvarende, at det for mænd på en vegetarisk burgerrestaurant var en gennemgående bekymring,

at andre mænd ville gøre nar af eller nedgøre dem for ikke at spise kød (se også Gal og Wilkie, 2010). Nogle af dem lagde vægt på, at de kun kom på restauranten for deres kærestes skyld. Bogueva, Marinova og Bryant (2022) har i tråd hermed argumenteret for, at man er nødt til at møde mænd, der fastholder at spise kød, på halvvejen, så de ikke får sat spørgsmålstegn ved deres seksualitet, bliver gjort til grin eller står med en oplevelse af, at deres maskulinitet trues, hvis de lever mere grønt.

Ovennævnte studier indikerer, at selvom der findes mange måder at "være mand på", er der nogle maskulinitetsformer, der idealiseres mere end andre. Det er da også en af pointerne i Connells (1995) teori, at der eksisterer et internt hierarki mellem mænd, hvor én maskulinitetsform (begrebsliggjort som den hegemoniske maskulinitet) tildeles forrang. En central pointe fra det teoriapparat er således, at mænd ofte vil stræbe efter at leve op til det, der opfattes som den fremherskende måde at være (en rigtig) mand på, da de ellers frygter at møde sociale sanktioner (Christensen, 2019).

Den del af litteraturen, der peger på, at fremherskende maskulinitetsidealer kan fungere som en social/kulturel barriere for grøn omstilling, kan desuden relateres til forskning i mænds sundhedsadfærd mere generelt. Her er en af konklusionerne, at hegemoniske maskulinitetsidealer kan afholde mænd fra at gå til lægen og gøre dem mere risikovillige i forhold til egen krop og helbred (fx pga. fortællinger om, at "rigtige" mænd undertrykker følelser og undlader at vise sårbarhed) (Bloksgaard et al., 2015). Samtidig kan mænds større risikovillighed måske også have en positiv betydning for viljen til at prøve nyt? I hvert fald konkluderer Videbæk og Grunert (2017), at mænd i Norden oftere end kvinder er mere åbne for at spise insekter som en vej til et proteinindtag med et lavere klimaaftryk end kød.

Specifikt i forhold til de studier vi har præsenteret omkring fx forbrugsvaner, er det samtidig en vigtig pointe, at der mangler flere undersøgelser af mænds faktiske hverdagspraksisser. MacGregor og Seymour (2017) argumenterer for dette med henvisning til, at vi ikke alene kan basere konklusionerne på selvrapporterede praksisser. En iboende pointe er, at måden, vi undersøger adfærd på (herunder hvordan vi stiller spørgsmål), kan være "kønnet" og dermed skævvride resultater og konklusioner. Dubuisson-Quellier og Gojard (2016) påpeger desuden, at der findes klimavenlige praksisser, som ikke nødvendigvis fortolkes som klimavenlige af forbrugerne selv, og ifølge Garnelo-Gomez, Money og Littlewood (2022) er nogle forbrugere *accidentally sustainable* (dvs. bæredygtige ved et tilfælde). Disse forbrugere rapporterer ikke selv at leve bæredygtigt, men træffer ikke desto mindre bæredygtige valg i hverdagen. Pointen fra denne litteratur er, at vi bør have et kritisk blik for, hvorvidt de mulige sammenhænge

mellem køn og ”grønne handlinger”, som beskrives i dele af forskningslitteraturen, også kan tolkes på andre måder. Måske er flere mænd, end undersøgelserne viser, faktisk optaget af klimaforandringerne, men vælger ikke at kategorisere deres adfærd som ”grøn”?

Frygten for at blive set som feminine

Forskning har peget på, at den såkaldte *grøn-feminine stereotyp* kan være med til at påvirke mænds klimaengagement. Både Brough et al. (2016) og Desrochers og Zelenski (2022) argumenterer for, at mænds modvilje mod at ændre forbrugsvaner kan handle om deres frygt for at blive set som feminine pga. en stærk kulturel association mellem femininitet og det at ”være grøn”. Swim, Gillis og Hamaty (2020) konkluderer da også, at individer, der engagerer sig i klimavenlige handlinger, tilskrives feminine træk. Det gælder både adfærd, der beskrives som overvejende feminint konnoteret (deres eksempel er at tørre tøj på tørresnor) og mere maskulint konnoteret adfærd (fx bilvedligehold). Men faktisk gælder det også den mere kønsneutrale form, såsom at åbne vinduer i stedet for at bruge aircondition.

I et amerikansk studie om forbrugsadfærd konkluderer Brough et al. (2016), at de mandlige deltagere nedskalerede deres intention om at ville købe miljøvenlige produkter, hvis de på forhånd oplevede, at deres kønsidentitet var blevet ”truet” (deltagerne blev bedt om at forestille sig, at de modtog et lyserødt gavekort med blomster på fra en gruppe kollegaer, som de skulle bruge i en butik). Deltagerne var her mindre tilbøjelige til at gå efter et mere ”grønt” forbrugsvalg. Hvis mændene omvendt, forud for spørgsmålet, var blevet bekræftet i deres maskulinitet (de blev fortalt, at en analyse af deres håndskrift klart viste, at de skrev som en mand), var de efterfølgende mere tilbøjelige til at ville købe et mere ”grønt” produkt, her afløbsrens. Selvom det kan diskuteres, hvilken afløbsrens der nogensinde vil være en rigtig ”grøn” løsning, peger resultaterne på en signifikant forskel ud fra et, alt andet lige, typisk scenarie for en forbruger i en tid med klima- og miljøudfordringer, nemlig valget mellem en dårlig eller en mindre dårlig løsning. Flere af studierne peger på, at ”kønsidentitetstruslernes” effekt afhænger af, hvor meget personen som udgangspunkt identificerer sig med sit køn. Det vil sige, at mænd, som identificerer sig som meget maskuline mænd, i højere grad bliver identitetsmæssigt påvirket af ”feminine trusler”. Her peger Bush og Claytons (2023) studie på, at mænd, som i høj grad identificerer sig med deres køn, udviser mere modstand mod den grønne omstilling. I en nordisk rapport konkluderer Sand (2022) tilsvarende, at det ikke er alle mænd, der er mindre villige til at ændre forbrugeradfærd, men først og fremmest de mænd, der er mest optaget af at blive opfattet som ”rigtige” mænd.

Forklaringen på, at nogle mænd undlader at ændre adfærd i en mere grøn retning, kan altså ifølge ovennævnte studier skyldes, at mænd søger at beskytte deres maskulinitet. Med afsæt i dette argumenteres der i dele af forskningslitteraturen for, at der for at engagere flere mænd i den grønne omstilling skal skabes en slags "re-branding" af klimakampen, herunder at få grønne handlinger til at fremstå som *mindre* feminine og *mere* maskuline (Brough et al., 2016; Desrochers og Zelenski, 2022). Her er en del af argumentet desuden, at det vil være muligt at få flere mænd med på vognen, hvis den grønne omstilling frames på måder, som vurderes at være mere relevante for dem (fx fokus på økonomiske investeringsmuligheder, teknologisk innovation eller konkurrence). Denne form for "kønnede" marketingbaserede diagnoser og løsningstilgange er imidlertid blevet kritiseret for at være håndlangere for *greenwashing*-kampagner og for at tilpasse sig traditionelle maskulinitetsidealer i stedet for at gøre op med dem (se fx Meriläinen, Moisander og Pesonen, 2000).

Klimaskepsis, klimabenægtelse og klimavrede

McCright og Dunlap (2011) har konkluderet, at ældre, hvide, konservative mænd i vestlige lande rapporterer om lavere niveauer af bekymring for klimaændringer samt modstand mod at indføre reguleringer i klimatilpasningens navn. De kalder dette fænomen for *the conservative white male effect* (se Krange, Kaltenborn og Hultman (2019) for et nordisk studie af samme fænomen). Ifølge McCright og Dunlap er den klimaskepsis, som disse mænd repræsenterer, udbredt, fordi de ikke ønsker reguleringer, der påvirker de sociale, politiske og økonomiske hierarkier, de som gruppe nyder godt af (se også McCright, 2010).

I en svensk sammenhæng har Anshelm og Hultman (2014) peget på, at klimabenægtende mænd ofte tager afstand til dem, de anskuer som *the fancy people*, ud fra idéen om at folk, der går op i klimaet, er en elitær og eksklusiv gruppe, som lever fjernt fra "almindelige" menneskers liv. Anshelm og Hultman peger på, at selve idéen om klimaforandringer og de politiske ændringer, der lægges op til, på mange måder udfordrer en traditionel eller industriel maskulinitet og relaterede måder at retfærdiggøre en bestemt levevis på. De påpeger, at dette kan ses som en strategi til at beskytte og bevare særlige livsstile og identiteter (se også Barla og Bjork-James, 2021). Et sådant perspektiv kan være med til at forklare, hvorfor der hos nogle grupper af mænd opstår vrede og modstand mod beslutninger i den grønne omstillings navn. Ifølge Hultman (2017) må vi som en del af den grønne omstilling derfor arbejde på at skabe *exit politics* for sådanne mænd, blandt andet ved at tilbyde dem et værdigt alternativ til klimaskadelige praksisser knyttet til deres maskulinitet.

Når det kommer til klimabenægtelse, er den maskuline yderlighed i blandt andet kritiske maskulinitetsstudier blevet beskrevet som *petromaskulinitet* (Daggett, 2018), dvs. en optagethed af at dyrke sin maskulinitet gennem forenende praksisser, hvor fossile brændstoffer indgår. Daggett konkluderer, at nogle maskuline identiteter forbliver ”oliegennemblødte”. Petromaskulinitet er ikke blot klimabenægtende (denial), men klimanægtende (refusal) og er tæt sammenkoblet med vrede og synlig modstand: “Refusal is active. Angry. It demands struggle” (Daggett, 2018: 71). En destruktiv praksis, som nævnes flere steder i litteraturen, er *rolling coal*, hvilket ifølge Nelson (2020) kræver, at man ændrer på en dieselmotor, så den forbruger mere brændstof og larmende udsender store, sorte røgskyer. Både Daggett og Nelson fremhæver, at fossildrevne mænds måder at dyrke maskulinitet på ikke handler om en fejl i videnskabelig kommunikation eller mangel på indsigt og fornuft, men bedst kan forstås som et ”begær” rettet mod en bestemt livsstil samt en afvisning af de politisk korrekte og elitære typer, som ikke skal fortælle dem, hvordan de skal leve deres liv. Her bliver det tydeligt, at klimakrisen er en del af en bredere politisk kulturkrig.

Anden forskning peger på, at også en orientering mod konkurrence samt en generel modstand mod forandring er mere udbredt hos de mænd, der er skeptiske overfor klimavidenskaben. Efter oversvømmelserne i det sydlige Alberta i 2013 fandt Milnes og Haney (2017), at mændene i deres studie var mindre tilbøjelige til at sige, at det, at de havde oplevet voldsomme oversvømmelser i eget lokalområde, ændrede deres syn på klimaspørgsmålet. Det er interessant, idet der i klimadiskussioner ellers ofte peges på, at grunden til, at klimaforandringer ikke kan vække stort nok engagement, er, at truslen opleves som for abstrakt eller ikke umiddelbart mærkbar nok. Men her ses, at en katastrofal oversvømmelse ikke nødvendigvis får mændene i Alberta til at ændre holdning til klimaforandringer. Milnes og Haney argumenterer for, at der er noget andet på spil for disse mænd, nemlig at modstand mod forandring er en integreret del af deres maskulinitet. De fandt desuden, at flere af mændene orienterede sig imod et (maskulint) konkurrenceaspekt, hvor de selv (og vesten i det hele taget) blev fremstillet som ”vindere”, fordi de var mere miljøvenlige og bedre stillede end mindre udviklede lande. Mændene vægtede med andre ord mere, om de var ”bedre” eller ”værre” end andre, og hvad der af hensyn til klimaet kunne gøres for at undgå fremtidige oversvømmelser. Samtidig indtog mange af mændene en *tragedy of the commons*-indstilling (“if Canada doesn’t pump it, produce it, somebody else will”, 2017: 269), og sideløbende afskrev de klimaforkæmpere som naive og urealistiske. Mændenes egen konkurrenceprægede *tragedy of the commons*-tilgang bliver her set som en rationel og realistisk måde at forholde sig til problemet på.

Bush og Clayton (2023) peger samtidig på, at det ikke kun er et spørgsmål om identitet, når nogle mænd er kritiske overfor den grønne omstilling. Det handler også om, at flere mænd end kvinder har ansættelsesforhold, der er afhængige af den fossile industri, fordi de arbejder med blandt andet byggeri, transport, olie, kul og minedrift. Disse mænds modstand bygger således på en meget konkret og realistisk frygt for, hvad fremtiden bringer for dem og deres erhverv. I den forstand står de overfor *både* identitetsrelaterede konsekvenser, såsom tab af en værdsat arbejdsidentitet og (maskulin) selvforståelse, og helt konkrete, materielle eller spatiale omkostninger i form af lavere indtægt, tab af job eller udgrænsning af visse typer af lokalsamfund.

Også i andre dele af forskningslitteraturen fremhæves det, at klimaforandringer skaber en særlig sårbarhed hos mænd, når deres erhverv eller produktion sættes under pres. Dette gælder blandt andet landmænd i forbindelse med tørke eller oversvømmelse af afgrøder. I et studie af australske landmænd konkluderer Alston (2012), at traditionelle forståelser af maskulinitet (beskrevet som blandt andet modvilje mod forandring samt mod at søge hjælp) er medvirkende til, at selvmord er hyppigere hos denne gruppe. Andre studier peger på, at også alder/generation påvirker reaktionerne. I en undersøgelse af mandlige mælkeproducenter finder Coldwell (2007), at traditionelle maskulinitetsidealer kan bremse overgangen til et mere bæredygtigt landbrug, også hos yngre landmænd, men han finder samtidig eksempler på, at der hos denne gruppe er et kollektivt ønske om at samarbejde for at opnå et højere niveau af bæredygtighed. Således var de unge landmænd mere optaget af at tale sammen, at dele bekymringer og at hjælpe hinanden. Coldwell finder, at selvom det kan skabe modstand, når klimakrisen udfordrer de gængse måder at gøre tingene på, kan den samtidig fungere som katalysator for rekonfigurationer af eksisterende maskulinitetsidealer, fx i retning af mere dialogorienterede konstruktioner af maskuline identiteter.

Teknologioptimisme og økomoderne maskulinitet

I diskussioner af hvad der kan påvirke mænds klimaengagement, nævnes også tendensen til såkaldt *teknologioptimisme*, dvs. troen på, at de negative konsekvenser af klimaforandringerne i industrialiserede samfund kan eller vil blive løst gennem teknologiudvikling.

Swim, Gillis og Hamaty (2020) har peget på, at mænd generelt har en tendens til at vælge videnskab-business argumenter, eller det som de simpelthen kategoriserer som maskuline argumenter, når de taler om klimaforandringer i modsætning til fx argumenter baseret på etik og retfærdighed, som de kategoriserer som feminine argumenter. Denne tendens kan være betydningsfuld for mænds måder at engagere sig i den grønne omstilling på, fordi forestil-

lingen om, at “hvis vi venter, fikser teknologien klimakrisen af sig selv”, kan fungere som en retfærdiggørelse for ikke at engagere sig (nok) i de strukturelle forandringer, som klimakrisen kalder på. Bechtoldt et al. (2021) fremhæver tilsvarende, at teknologioptimisme kan betragtes som en mere subtil form for klimabenægtelse. Selvom teknologi ganske vist spiller en vigtig rolle i at dæmme op for klimaforandringerne, advarer Bechtoldt et al. mod, at en for optimistisk tro på teknologiske fremskridt kan reducere viljen til at skabe de nødvendige adfærdsændringer. For eksempel konkluderer Gardezi og Arbuckle (2020, i Bechtoldt et al., 2021) i deres studie af amerikanske landmænd, at en stærk overbevisning om potentielle teknologifremskridt påvirkede landmændenes interesse for og vilje til at ændre arbejds gange i en mere klimevenlig retning, som kræver mere end blot at tage en ny teknologisk avanceret maskine i brug.

Pointen i nogle af disse studier er, at teknologioptimisme kan bidrage til, at selv mænd, der som udgangspunkt er overbevist om, at klimakrisen er et virkeligt og vigtigt problem, er mindre tilbøjelige til at gå ind for de strukturelle ændringer, som er nødvendige for at begrænse de skadelige effekter af klimaforandringerne. Andre har dog peget på, at den maskuline teknologioptimisme ikke altid er en ulempe, da et sådant perspektiv også kan føre til større åbenhed hos forbrugerne. Således viser en rapport fra Nordisk Ministerråd (2022), at mænd i højere grad end kvinder tager nye grønne teknologier (såsom solpaneler) i brug, og en OECD-undersøgelse (2023) konkluderer, at villigheden til at spise kunstigt fremstillet kød er større hos mænd (og hos de mere privilegerede i det hele taget). Dette kan netop hænge sammen med en fascination af og en håbefuldst indstilling overfor ny teknologi.

I en svensk kontekst peger Hultman (2013) samt Anshelm og Hultman (2014) på, at der er opstået en ny form for maskulinitet: *den økomoderne maskulinitet*. Ifølge Anshelm og Hultman (2014) er teknologioptimisme ofte en central ingrediens i denne maskulinitetsform. Funderet i idealer om rationalitet, naturvidenskab og industriel modernisering, men nu med anerkendelse af de menneskeskabte klimaforandringer, skubber den tidligere perioders maskuline måder at retfærdiggøre menneskets dominans over naturen til side. Men samtidig med at den økomoderne maskulinitet anerkender klimakrisens menneskeskabte realiteter, støtter den op om den ubæredygtige, vækstfokuserede politik, som ligger til grund for selve krisen. Dette kan, anfører Anshelm og Hultman, resultere i en manglende vilje til at acceptere, hvor omfattende strukturelle forandringer samt forandringer i livsførelse hos rige mennesker i Vesten der er nødvendige.

Et illustrativt eksempel på økomoderne maskulinitet finder blandt andre Fleming (2021) hos mandlige geoingeniører. Denne gruppe foreslår progressive, invasive og hypermaskuline teknikker til at afkøle planeten, fx at skyde

sulfat eller reflekterende nanopartikler ud i atmosfæren, gøre skyerne tykkere og hvidere eller stimulere algevækst i havet. Konsekvenserne for de komplekse økosystemer regnes ikke for den helt store forhindring. Fleming argumenterer for, at et gennemgående træk ved de mandlige geoingeniører er en form for supermandskompleks bestående af lige dele storhedsvanvid og selvbedrag. I dele af forskningslitteraturen (se fx Vivi og Hermans, 2022) beskrives mænds relation til teknologi som en slags *kærlighedsaffære*, og der skrives sågar om *teknocerotik*. I en feministisk kritik af geoingeniørvidenskab konkluderer Buck, Gammon og Preston (2014), at denne tilgang er udtryk for en menneskelig intervention i atmosfæren, hvor målet ikke er at nedbringe eller undgå drivhusgasemissioner, men derimod at håndtere og manipulere niveauerne for drivhusgas.

Omsorgsorientering og ”grønne” mænd

Indenfor klimaforskningen er der i nyere tid kommet fokus på samspillet mellem forældreskab og klimaengagement. Her anvendes *eco-parenting* som et begreb, der beskriver en form for forældreskab, hvor klimabevidsthed og bæredygtige praksisser opleves som centrale. I sådanne studier (se fx Howard, 2023) knytter mødres og fædres forståelse som ansvarlige og omsorgsfulde forældre an til ønsker om at skabe en bedre og mere bæredygtig fremtid for deres børn.

I et nordisk studie konkluderer Sand (2022), at interesse for klima og bæredygtighed kan kobles til, hvem der påtager sig det primære ansvar for det huslige arbejde samt omsorgsforpligtelser i hjemmet og samtidig opfatter denne form for opgavevaretagelse som vigtig. Konklusionen lyder, at en omsorgsorientering hos både mænd og kvinder fremmer bæredygtig livsstil, snarere end køn i sig selv. I de husstande, hvor mænd har det primære omsorgsansvar, er de oftest også primus motor for bæredygtig omstilling i familien. Rent teoretisk har Elliot (2016) beskrevet dette som en *omsorgsorienteret maskulinitet*, hvor maskulinitet og omsorg knyttes sammen med henvisning til, at det at udvise omsorg får omsorgsorienterede mænd til at føle sig ansvarlige, kompetente, stolte, værdsatte, og dette ses især i relation til omsorgen for børn.

Ekholm (2020) finder ligeledes i et svensk studie, at mænd, der er fædre, bekymrer sig mere om klimaændringer, end mænd, der ikke er fædre (de bekymrer sig dog stadig mindre end kvinder, der er mødre). Hunter, Riggs og Augoustinos (2017) har dog argumenteret for, at mænds omsorgsorientering ikke nødvendigvis resulterer i en afvisning af hegemonisk maskulinitet; snarere ser disse mænd udforskningen af deres omsorgsfulde side som en mulighed for at genforhandle, hvilke aspekter af hegemonisk maskulinitet de ønsker at blive associeret med, og hvilke de ønsker at tage afstand fra.

I en australsk kontekst har Robinson (2021) undersøgt, hvordan klimaaktivistiske mænd forhandler køn og maskulinitet. Hun finder blandt andet, at disse mænd ofte har en høj grad af institutionaliseret kapital, fx i form af uddannelse, og at mange skaber en særlig branding af klima og miljø som et spørgsmål om at have en rationel og videnskabelig snarere end en følelsesmæssig tilgang. Dermed undgår mændene på sin vis den grøn-feminine stereotyp og præsenterer deres engagement på en måde, så de ikke taber ansigt eller udelukkes fra mere traditionelle maskuline fællesskaber. Modsat finder hun også, at de miljøvenlige fællesskaber skaber et rum, hvor der i højere grad er plads til alternative maskulinitetsformer, og hvor mænds engagement i klimaspørgsmålet knytter an til en dyb forbundethed med naturen omkring dem.

I et studie af klimaengagerede mænd i en svensk kontekst introducerer Hultman (2017) begrebet *økologisk maskulinitet*, der ifølge ham ses hos mænd, der mener, at vi skal arbejde for en systemisk transformation af kapitalistiske og markedsorienterede logikker samt tage et radikalt opgør med tidligere måder at organisere samfundet og hverdagslivet på. Hultman præsenterer økologisk maskulinitet som en maskulinitetsform, der både accepterer klimaudfordringerne og er åben, nyskabende og engageret i at arbejde for en mere bæredygtig og retfærdig verden. Hvor den økomoderne maskulinitet, jf. tidligere, betragter naturen som noget, der kan domineres og styres, opfatter mænd med den økologiske maskulinitet ifølge Hultman menneskets samspil med naturen som ikkedominerende. Der er en implicit, omend tydelig kapitalismekritik i den økologiske maskulinitet, hvilket ifølge Hultman giver håb om en fremtid, hvor maskulinitet, proklimaorientering samt bæredygtighed kan eksistere side om side.

Opsamling og diskussion

Formålet med denne artikel har været at præsentere et udvalg af den forskningslitteratur, der indtil nu har belyst forholdet mellem mænd, maskuliniteter og klimaforandringer. Vi er eksplicit gået efter at identificere mønstre, tematikker og modsætninger i den udvalgte litteratur samt at udfolde, både hvad der ifølge litteraturen kan påvirke og begrænse men også provokere eller motivere mænd til at engagere sig mere i den grønne omstilling.

I det følgende vil vi opridsede brede mønstre og tendenser fra den litteratur, vi har identificeret. Disse er ikke nødvendigvis fuldt dækkende for pluralismen i forskningsfeltet, men repræsenterer alene et forsøg på at opsummere hovedtræk. Dele af den præsenterede forskning fokuserer overvejende på *forskelle mellem kønnene* (ofte operationaliseret som mænd og kvinder), mens andre dele af forskningen er mere optaget af at studere *forskelle mænd imellem*, herunder

karakteristika ved forskellige grupper af mænd og deres måder at gøre maskulinitet på i relation til klimakrisen.

Nogle af de mere psykologisk stemte studier går en eksperimentel vej og finder, at grønt forbrug og grøn adfærd i relation til private husholdninger generelt associeres med femininitet (fx Brough et al., 2016; Desrochers og Zelenski, 2022). Heraf fremgår det, at fremherskende maskulinitetsidealer kan påvirke, og potentielt modarbejde, mænds vilje til at justere deres forbrugeradfærd i en mere grøn retning, ligesom den grøn-feminine stereotyp kan afholde mænd fra klimatilpasning, fordi de frygter at blive set som feminine. Fortolkningen her er blandt andet, at mænds mindre vilje til grøn omstilling skal forstås som et forsøg på at beskytte deres kønsidentitet. Her kommer kønnet så at sige ”i vejen”, eller kønsnormerne danner en barriere, som Desrochers og Zelenski formulerer det, for en grøn omstillingsproces. I dele af denne litteratur synes køn at blive anset som en faktor, der kan adskilles fra andre variable, ligesom der kan være en tendens til at rammesætte problemet (som et spørgsmål om blandt andet uhensigtsmæssige forbrugsmønstre) på en måde, der ender med at fokusere på omstilling af individuelle handlinger, og hvor de bagvedliggende samfundsmæssige strukturer træder mere i baggrunden. Dertil peger denne litteratur på visse løsningsforslag (blandt andet en opfordring til mere maskulin framing eller marketing af grønne produkter), der på sin vis repræsenterer en noget ”forbrugsfokuseret” og løserevet forståelse af, hvordan kønsidentiteter og -relationer måtte spille sammen med klimakrisen.

De mere sociologiske og antropologisk stemte undersøgelser (fx McCright og Dunlap, 2011; Milnes og Haney, 2017; Bush og Clayton, 2023) peger blandt andet på, at der nok er visse bagvedliggende, strukturelle årsager til, at mænd i vestlige og økonomisk velstillede lande oftere ser omkostningerne ved den grønne omstilling som større end andre grupper. Her er pointen blandt andet, at fossilafhængighed i samspil med traditionelle maskulinitetsidealer kan have en betydning for niveauet af *environmental reflexivity*, som Milnes og Haney (2017) omtaler det. I denne type litteratur er det samtidig en pointe, at modvilje mod grøn omstilling kan forstås som en slags identitetsbeskyttelse, dvs. et forsøg på at holde fast i en levevis eller ”et selv”, der opleves at være truet, eller en måde at afvise det sociale ubehag eller den skam, der er forbundet med at blive udgrænset som ”forkerte” i fremtidens mere grønne samfund. En sådan pointe er på mange måder i tråd med Beck (1992), der allerede tidligt skrev, at det genererer nye skurke ud af gamle helte, når mennesker i stigende grad bliver bedømt, vurderet og holdt offentligt ansvarlige for deres forurenende handlinger og klimaaftryk.

De mere økofeministiske og feministiske strukturelle analyser af sammenhængen mellem køn og klima bygger ofte på en præmis om, at de dominerende kulturelle institutioner er bygget og udviklet på en måde, som opvurderer, udtrykker og ligefrem inkarnerer et særligt ideal om maskulinitet (Twine, 2021: 119, i Pulé og Hultman, 2021; Fleming, 2021; Buck, Gammon og Preston, 2014). Flere steder forholder denne litteratur sig kritisk til forslaget om, at grønt forbrug bør markedsføres på en måde, som tilgodeser de herskende maskulinitetsidealer, som det fremlægges i nogle af de psykologiske og marketingorienterede studier. Det er fordi, de idealer, som knytter sig til den herskende eller hegemoniske maskulinitet (Connell, 1995), i en økofeministisk ramme ses som en grundlæggende årsag til, at klimaet overhovedet er i kritisk tilstand. Blandt de løsningsforslag, der peges på, er at ændre maskulinitetsidealene samt at sikre flere kvinder i magtfulde positioner.

Kritiske maskulinitetsstudier har bidraget med flere vigtige indsigter i relation til mænds reaktioner på klimaforandringer. Dels har denne type forskning peget på, at visse former for traditionelle og industrielle maskuliniteter kan være forbundet med et højere forbrug af ressourcer, ligesom manglende klimaengagement er blevet koblet sammen med en opfattelse af, at det er ”feminint” eller et udtryk for svaghed at bekymre sig om miljøet (fx Daggett, 2018; Nelson, 2020; Hultman, 2013, 2017; Anselm og Hultman, 2014). Selve diagnosen af klimakrisen som forårsaget og vedligeholdt af ”usunde” maskulinitetsidealer er dog også blevet kritiseret for at overse vigtige aspekter. Blandt andet peger de kritiske maskulinitetsstudier også på mænds potentiale og betydning i den grønne omstilling og nuancerer dermed forståelsen af, hvordan køn og maskulinitet påvirker mænds forhold til klimaforandringer. Dele af denne litteratur peger fx på, at klimaskepsis eller varianter af klimabenægtelse i nogle tilfælde også kan fungere som katalysator for rekonfigurationer eller genforhandling af eksisterende maskulinitetsidealer. Denne dobbelthed er også relateret til beskrivelsen af mænds teknologioptimisme, der både kan fungere som en barriere mod at ville foretage de nødvendige tilpasninger og delvist åbne op for at skabe de forandringer, som klimakrisen kalder på.

På tværs af dele af den udvalgte litteratur på feltet – som en tværgående faktor der ikke lader sig afgrænse til bestemte discipliner – er et skærpet blik på de ofte multiple og krydsende uligheder, der kan påvirke individers og gruppers klimaengagement. I dele af litteraturen er dette tilgangen, når forståelsen af køn relateres til andre sociale kategorier og til magt og indflydelse på et mere strukturelt niveau. Det ses blandt andet i de mere sociologiske og antropologiske tilgange, der zoomer ind på mænd i særlige beskæftigelser (Coldwell, 2007) eller på særlige lokaliteter (Milnes og Haney, 2017), og i Anshelm og Hultmans

(2014) kritiske maskulinitetsstudier, hvor forskellige maskulinitetsidealer ses som knyttet til forskellige grupper af mænd, og det økomoderne ideal som mest udtalt hos hvide, vestlige mænd med magt. Her fastholdes fokus på, hvordan sociale kategorier i spil påvirker grupper og individers handlemuligheder og syn på klimakrisen. Intersektionelle studier understreger samtidig vigtigheden af at undgå essentialistiske faldgruber (se fx Kaijser og Kronsøl, 2014; Ryder, 2018). Fremfor at overfokusere på betydningen af køn fremhæver de nødvendigheden af at skærpe blikket for variationer, nuancer og forandringspotentialer indenfor og på tværs af køn og andre forskelssættende sociale kategorier. Netop fordi det i deres optik er heri, der findes muligheder for reel forandring.

Note

1. Denne artikel udspringer af et forskningsprojekt finansieret af Det Frie Forskningsråd (bevillingsnummer: 1127-00319B).

Litteratur

- Alston, Margaret (2012). Rural male suicide in Australia. *Social Science & Medicine* 74 (4): 515-522.
- Anfinssen, Martin, Vivian Anette Lagesen og Marianne Ryghaug (2019). Green and gendered? Cultural perspectives on the road towards electric vehicles in Norway. *Transportation Research Part D: Transport and Environment* 71: 37-46.
- Anshelm, Jonas og Martin Hultman (2014). A green fatwā? Climate change as a threat to the masculinity of industrial modernity. *NORMA: International Journal for Masculinity Studies* 9 (2): 84-96.
- Atkinson, Lucy (2014). Green moms: The social construction of a green mothering identity via environmental advertising appeals. *Consumption, Markets and Culture* 17 (6): 553-572.
- Barla, Josef og Sophie Bjork-James (2021). Introduction: Entanglements of anti-feminism and anti-environmentalism in the far-right. *Australian Feminist Studies* 36 (110): 377-387.
- Beardsworth, Alan, Alan Bryman, Teresa Keil, Jackie Goode, Cheryl Haslam og Emma Lancashire (2002). Women, men and food: The significance of gender for nutritional attitudes and choices. *British Food Journal* 104 (7): 470-491.
- Bechtoldt, Myriam N., Alexander Götman, Ulf Moslener og Pieter W. Pauw (2021). Addressing the climate change adaptation puzzle: A psychological science perspective. *Climate Policy* 21 (2): 186-202.
- Beck, Ulrich (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. 1. udg. London: SAGE Publications Ltd.

- Bloksgaard, Lotte, Ann-Dorte Christensen, Sune Qvotrup Jensen, Claus D. Hansen, Morten Kyed og Kent Jakob Nielsen (2015). Masculinity ideals in a contemporary Danish context. *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 23 (3): 152-169.
- Bloodhart, Brittany og Janet Swim (2020). Sustainability and consumption: What's gender got to do with it? *Journal of Social Issues* 76: 101-113.
- Bogueva, Diana, Dora Marinova og Christopher Bryant (2022). Meat me halfway: Sydney meat-loving men's restaurant experience with alternative plant-based proteins. *Sustainability* 14 (3): 1290.
- Brough, Aaron, James Wilkie, Jingjinc Ma, Matthew Isaac og David Gal (2016). Is eco-friendly unmanly? The green-feminine stereotype and its effect on sustainable consumption. *Journal of Consumer Research* 43 (4): 567-582.
- Browarnik, Brooke (2012). Attitudes toward male vegetarians: Challenging gender norms through food choices. *Psychology Honors Papers* 25.
- Buck, Holly Jean, Andrea R. Gammon og Christopher J. Preston (2014). Gender and geoengineering. *Hypatia* 29 (3): 651-669.
- Bush, Sarah og Amanda Clayton (2023). Facing change: Gender and climate change attitudes worldwide. *American Political Science Review* 117 (2): 591-608.
- Camilleri, Lauren, Peter Gill, Jessica Scarfo og Andrew Jago (2023). Resolving the masculinity dilemma: Identifying subtypes of male meat consumers with latent profile analysis. *Food Quality and Preference* 108: 104890.
- Chan, Hoi-Wing, Vivien Pong og Kim-Pong Tam (2019). Cross-national variation of gender differences in environmental concern: Testing the sociocultural hindrance hypothesis. *Environment and Behavior* 51 (1): 81-108.
- Christensen, Ann-Dorte (2019). Maskuliniteter, magt og intersektionalitet. *Politica* 51 (1): 19-38.
- Coldwell, Ian (2007). New farming masculinities: "More than just shit-kickers", we're "switched-on" farmers wanting to "balance lifestyle, sustainability and coin". *Journal of Sociology* 43 (1): 87-103.
- Connell, Raewyn W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press.
- Culley, Marci R. og Holly L. Angelique (2003). Women's gendered experiences as long-term Three Mile Island activists. *Gender & Society* 17 (3): 445-461.
- Daggett, Clara (2018). Petro-masculinity: Fossil fuels and authoritarian desire. *Millennium* 47 (1): 25-44.
- Desrochers, Jessica og John Zelenski (2022). Why are males not doing these environmental behaviors? Exploring males' psychological barriers to environmental action. *Current Psychology* 42: 25042-25060.
- Dubuisson-Quellier, Sophie og Séverine Gojard (2016). Why are food practices not (more) environmentally friendly in France? The role of collective standards and sym-

- bolic boundaries in food practices. *Environmental Policy and Governance* 26 (2): 89-100.
- Ekholm, Sara (2020). Swedish mothers' and fathers' worries about climate change: A gendered story. *Journal of risk research* 23 (3): 288-296.
- Elliott, Karla (2016). Caring masculinities: Theorizing an emerging concept. *Men and Masculinities* 19 (3): 240-259.
- Epinion (2019). Kvinderne er mest klar til at kæmpe for klimaet. *Rapport for Interseorganisationen Synergi*, Pressemeldelse, My News Desk.
- Fleming, James Rodger (2021). Excuse us, while we fix the sky: WEIRD supermen and climate intervention, pp. 501-513 i Paul Pulé og Martin Hultman (red.), *Men, masculinities, and Earth: Contending with the (m)Anthropocene*. Waterville: Palgrave Studies in the History of Science and Technology.
- Gal, David og James Wilkie (2010). Real men don't eat quiche: Regulation of gender-expressive choices by men. *Social Psychological and Personality Science* 1 (4): 291-301.
- Gardezi, Maaz og J. Gordon Arbuckle (2020). Techno-optimism and farmers' attitudes toward climate change adaptation. *Environment and Behavior* 52 (1): 82-105.
- Garnelo-Gomez, Irene, Kevin Money og David Littlewood (2022). From holistically to accidentally sustainable: A study of motivations and identity expression in sustainable living. *European Journal of Marketing* 56 (12): 3272-3312.
- Hartig, Kate (2000). Claiming the freeway: Young male drivers in pursuit of independence, space and masculinity. *Journal of Interdisciplinary Gender Studies* 5: 36-50.
- Howard, Lisa (2023). *Where "green" parenting meets climate activism: Understanding the affective, political, generative, but challenging 'space in-between' of radical eco-parenting*. Dissertation. Department of Sociology, University of Edinburgh.
- Hultman, Martin (2013). The making of an environmental hero: A history of ecomodern masculinity, fuel cells and Arnold Schwarzenegger. *Environmental Human* 2: 83-103.
- Hultman, Martin (2017). Exploring industrial, ecomodern, and ecological masculinities, pp. 239-252 i Sherelyn MacGregor (red.), *Routledge handbook of gender and environment*. London: Routledge.
- Hunter, Sarah C., Damian Riggs og Martha Augoustinos (2017). Hegemonic masculinity versus a caring masculinity: Implications for understanding primary caregiving fathers. *Social and Personality Psychology Compass* 11 (3): e12307.
- Kaijser, Anna og Annika Kronsell (2014). Climate change through the lens of intersectionality. *Environmental Politics* 23 (3): 417-433.
- Kilpatrick, Claire, Kieran Higgins, Seth Atkin og Stephan Dahl (2023). A rapid review of the impacts of climate change on the queer community. *Environmental Justice*, 10. juli.

- Knight, Kyle W. og Jennifer. E. Givens (2021). Gender and climate change views in context: A cross-national multilevel analysis. *The Social Science Journal (Fort Collins)* 1-18.
- Krange, Olve, Bjørn P. Kaltenborn og Martin Hultman (2019). Cool dudes in Norway: Climate change denial among conservative Norwegian men. *Environmental Sociology* 5: 1-11.
- MacGregor, Sherilyn (2009). A stranger silence still: The need for feminist social research on climate change. *The Sociological Review* 57 (2_suppl): 124-140.
- MacGregor, Sherilyn og Nicole Seymour (red.) (2017). Men and nature: Hegemonic masculinities and environmental change. *RCC Perspectives: Transformations in Environment and Society* 4.
- Madsen, Mikael Bellers (2020). *Klimabarometeret 2020*. CONCITO, Danmarks Grønne Tænk tank.
- McCright, Aaron (2010). The effects of gender on climate change knowledge and concern in the American public. *Population and Environment* 32: 66-87.
- McCright, Aaron M. og Riley E. Dunlap (2011). Cool dudes: The denial of climate change among conservative white males in the United States. *Global Environmental Change* 21 (4): 1163-1172.
- McCright, Aaron M. og Aksel Sundström (2013). Examining gender differences in environmental concern in the Swedish general public, 1990-2011. *International Journal of Sociology* 43 (4): 63-86.
- Megafon (2016). *Kvinder er mere klimabevidste end mænd*. Rapport for Dong Energi, Pressemeldelse, CSR, Forum for Bæredygtig Forretning.
- Meriläinen, Susan, Johanna Moisander og Sinikka Pesonen (2000). The masculine mindset of environmental management and green marketing. *Business Strategy and the Environment* 9 (3): 151-162.
- Milnes, Travis og Timothy J. Haney (2017). "There's always winners and losers": Traditional masculinity, resource dependence and post-disaster environmental complacency. *Environmental Sociology* 3 (3): 260-273.
- Nelson, Joshua (2020). Petro-masculinity and climate change denial among white, politically conservative American males. *International Journal of Applied Psychoanalytical Studies* 17: 282-295.
- Nordisk Ministerråd (2022). *How climate policies impact gender and vice versa in the Nordic countries*. Temanord 2022:507.
- OECD (2023). *How green is household behaviour?: Sustainable choices in a time of interlocking crises*. Paris: OECD Publishing.
- Parent, Mike C. (2023). Masculinity contingency and consumer attitudes toward electric vehicles. *Psychology of Men & Masculinities*. Advance online publication.
- Pearse, Rebecca (2017). Gender and climate change. *WIREs: Clim Change* 8: e451.

- Poortinga, Wouter, Lorraine Whitmarsh, Linda Steg, Gisela Böhm og Stephen Fisher (2019). Climate change perceptions and their individual-level determinants: A cross-European analysis. *Global Environmental Change* 55: 25-35.
- Robinson, Lola Faran (2021). *Doing, redoing, and undoing masculinity in environmentalism*. Wheaton: Wheaton College.
- Ruby, Matthew B. og Steven Heine (2011). Meat, morals, and masculinity. *Appetite* 56 (2): 447-450.
- Ryder, Stacia S. (2018). Developing an intersectionally-informed, multi-sited, critical policy ethnography to examine power and procedural justice in multiscale energy and climate change decisionmaking processes. *Energy Research & Social Science* 45: 266-275.
- Sand, Jimmy (2022). *Climate, gender and consumption: A research overview of gender perspectives on sustainable lifestyles*. TemaNord 2022:553.
- Simićević, Jelena, Nada Milosavljević og Vladimir Djoric (2016). Gender differences in travel behaviour and willingness to adopt sustainable behaviour. *Transportation Planning and Technology* 39 (5): 527-537.
- Swim, Janet, Ash Gillis og Kaitlynn Hamaty (2020). Gender bending and gender conformity: The social consequences of engaging in feminine and masculine pro-environmental behaviors. *Sex Roles* 82 (1).
- Twine, Richard (2021). Masculinity, nature, ecofeminism, and the “Anthropo”cene, pp. 117-133 i Paul Pulé og Martin Hultman (red.), *Men, masculinities, and Earth: Contending with the (m)Anthropocene*. Waterville: Palgrave Studies in the History of Science and Technology.
- Videbæk, Pernille N. og Klaus G. Grunert (2017). *Forbrugerinteresse i at spise insekter: Litteraturstudie og surveyundersøgelse*. Aarhus: DCA - Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug, Aarhus Universitet.
- Vivi, Matteo og Anne-Mette Hermans (2022). Zero emission, zero compromises: An intersectional, qualitative exploration of masculinities in Tesla’s consumer stories. *Men and Masculinities* 25 (4): 622-644.
- Weckroth, Mikko og Sanna Ala-Mantila (2022). Socioeconomic geography of climate change views in Europe. *Global Environmental Change* 72: 102453.
- Whitley, Cameron T. og Melanie M. Bowers (2023). Queering climate change: Exploring the influence of LGBTQ+ identity on climate change belief and risk perceptions. *Sociological Inquiry* 93 (3): 413-439.